

dels nostres països ja figura en *RMa*. A penes es pot dubtar seriosament d'aquesta etimologia, i si algú ho ha fet reparant en la *é* és pel prejudici ingenu que el castellà és la llengua «normal», i per un coneixement simplista i massa sumari de l'àrab i de la seva pronunciació, tan làbil i flotant en el vocalisme; per això, van pensar Cornu, *GrGr*. I, § 5, el *AleM* i *GdD*, *Dicc.* n.º 3083, si venia del ll. GERULA, que altrament només va significar 'dona que porta pesos', i no pas cap atuell, com pretén Moll.

L'eminent filòleg ja reconeix, però, que obliga a pensar en arabisme l'existència d'una variant *algera*. De fet no és rara: ell en cita testimonis de 1410, i un inventari del S. xv; així mateix: «unes *alger*<*r*>*es* alieres --- una *algera* aygadera» a. 1431 (*EUC* x, 129); «una *algereta* per 8 diners», inventari de 1566 a StaCQ; «una *algera* de sis quartans» en un d'Igualada de 1564 (*BDLC* xvi, 103); i en resta avui record en la variant *ayğēra* que tinc anotada de Tor (la de l'oli), Esterri de Cardós (id.), i en el Nord valencià: «Una ~ plena d'ossos», *Bel, lex -es de Parri* (nom d'una roca amb cadolla on en deixaven alguna després de poat), La Jana, *lo Racó les -es vora mar* a Alcalà de X. (1961); i a Guissona (*BDLC* iv, 17). Valgui això, si es vol, com a raó auxiliar, però en realitat no és necessari, perquè es tracta d'una etimologia palesa.

Hi ha è no sols en català: si bé en gallego-portuguès domina la variant *jarra*, hi ha tingut la forma amb *è* prou extensió dialectal: ja la indicava l'*Orthographia* de Montecarmelo, 1767, i avui es troba en una zona a tots dos costats del límit amb Galícia: a Melgaço *jerra* «almotolia de lata para azeite ---», *jerro* «jarro de barro ou púcaro para beber ou para deitar água na bacia de mãos», *zēra* o *žēra* en els parlars gallegos de la Límia (*VKR* xi, 102). Hi ha un sic. *nziru*, que s'estén en la forma *dzirra*, *zi(r)ru*, pel N. de Calàbria i alguns punts veïns de Campània i Abruzzi «orcio di terra cotto da tenervi olio ed altri liquidi» (*ZRPh*. XLII, 96; XLVI, 96), que és possible que vingui també de *ğarr* col·lectiu de *ğarra* amb adaptació de la *é* a la fonètica siciliana i italiana meridional.¹

Deixant a part aquesta qüestió sículo-calabresa, que no ens incumbeix i que requereix més estudi, queda clar tanmateix que hi ha una variant catalana i gallego-portuguesa amb *e* en lloc del cast. *jarra*; no és inusitat això ni sorprenent dins el quadre de variants catalanes que vaig aplegar i estudiar a *EntreDL* (I, 90; I, 80ss.); en particular hi ha el cas d'arabismes com *guitarra* en lloc de *guitarra* (I, 91, 93), i abans que tot *magerra* i *almagerra* amb què el català respon al cast. *almajarra*, *almanji*, nom de diversos receptacles (*EntreDL* III, 124), que justament és un altre derivat àrab de la mateixa arrel *ğarr* que ha donat *ğarra* > cat. *gerra*, cast. *jarra*.

No vacillem, doncs, a assegurar que l'àrab vulgar de bona part d'Al-Andalus pronunciava *ğarra*, i altres parts *ğarra*. D'allò ve la forma generalitzada en català i al Nord de Portugal i Sud de Galícia. La *a* de l'àrab primari tendia en alguna mesura a canviar-se en *e*,

salvant que ho impedís el concepte fonètic del *taššim* (aplicable sobretot davant els sons «mfàtics»); en part, però més dèbilment, solia actuar una *r*, però les consonants palatals produïen *tarqiq*, el fenomen oposat. Precisament observà Tallgren (*Homen. a MzPi.*, 1925, II, 707) que «no sempre el *ra* crea *taššim*, en la transcripció alfonsina de l'àrab; ho fa bastant, en general, però no en les combinacions *ār* (que dona *er*) i *ra*, que de vegades apareix com a *ra* i d'altres com a *re*»; l'altre arabista finlandès Neuvonen fa semblants observacions (*Los arab. en esp.*, 279.7-8). La influència *tarqiq* de la *ğ* palatal precedent era natural, doncs, que contrabalancés el *taššim* dèbil causat per la *r*, i d'aquest estira-i-arroña resultarien en les diverses regions ibero-romàniques formes *gerra* i *jarra* en concurrència, més fortes ací o allà.

Que a això contribuís una influència del ll. *gerulus*, *-ula*, en part és possible però gens necessari, i en conjunt ben poc versemblant: comencem perquè segons tots els llatinistes això no consta més que com un adjectiu, aplicat sobretot a persones, amb el sentit de 'qui porta una cosa' i *gerula* (altrament, força rar) substantivant-se, igual que *gerulus*, vol dir 'la dona o l'home que porta pesos'. Els especialistes gallo-romànics admeten que GERULA s'hauria substantivat en romànic i donat un grup de formes dialectals de tipus *gerla*, *-le*, amb el sentit de 'gros recipient', 'gerra' i, amb menys extensió, 'fr. *hotte*' 'al. *tragkorb*' 'cove o panera de transport': un d'aquests dos sentits té *gerla* que surt tres cops en els Registres de Saint Flour (Cantal), mitjan S. xv (*PSW* iv, 116), i avui apareix amb gran extensió dialectal en el NE. occità i el domini francoprovençal (Diez, *Wb.*, 207; *TdF*; *FEW* iv, s. v. *gerula*); no dic que almenys en la segona acc. aqueixa substantivació (cf. cat. *portadora* 'semal') i aqueixa etimologia gallo-romànica no siguin versemblants, però heus aquí l'únic fonament sòlid que tenia la sospita que el cat. i port. *gerra* vinguin de GERULA. Sens dubte podem ara descartar-ho, essent, de més a més, fonèticament inacceptable.

L'arabisme *jarra*, *giarra*, va penetrar també poc o molt en oc. ant., it. etc.: veg. *PSW* iv, 240 (Rayn. III, 582), Zaccaria. I essent així fóra més seriós estudiar bé si no és a França on hi ha hagut l'error i on l'àrab *ğarra* ha estat també el principal responsable de tot, més que més puix que s'han assenyalat repetidament casos de diferenciació de RR en *rl* (tal com els ben coneguts de RR > *-rd-* o *-rn-*), veg. *DCEC* iv, 1096c; *EntreDL* III, 59; *TopHesp.* II, 141; *E. T. C.* II, 202 (el mateix cas de BURRA/*burla* i potser *borla*, pot ser-ho, i cf. *DECH BURDO*); en realitat, puix que el significat també s'hi presta tant o més, és àdhuc estrany que ningú no ho hagi fet. Almenys haurien de pensar si no es tracta de *ğarra* contaminat per un altre mot (potser SPORTULA, potser si es vol GERULA en el sentit de 'portadora'). Però això no ens escau dilucidar-ho ací, puix que és un problema que només tangencialment ens interessa.

DERIV.: *Gerrada*, *Gerram* 'carregament de gerres': «nau o leny qui stibarà de *gerram* ---», *Consolat*